

г.); то множество просвѣтени Гръци се упътили на западъ, и били приемани тамъ навсякъдѣ съ голѣмо радушие.

Нѣ движението на гуманизма се не остановило на това, а отишло много по-далечъ. Западнитѣ християни не умѣли да отличаватъ нововѣведенията на папството отъ вѣчнитѣ истини на християнската вѣра, пазени отъ църквата (заблуждение, което сжществува и въ наше врѣме между хора, които се броятъ просвѣтени) и раздражението си противъ папитѣ разнасяли на всичката църква. Въ литературата и въ обществото захванали да се разпространяватъ идеитѣ на Виклефа: поруганието, извършено надъ неговиятъ прахъ, и особенно несправедливото наказание на Иоанна Хуса произвели впечатление на западнитѣ християни, противно на очакванията отъ отцитѣ на Констанскій съборъ. Такова движение на умоветѣ могло да поведе къмъ пълно невѣрие и да завърне западнитѣ християни къмъ врѣмената язически. Тогава били предприети опити—преобразованието на западната църква: XVI вѣкъ прѣдставлява рѣдъ отъ такива опити, почти едноврѣменни, въ ранни мѣста. Тѣзи реформатори (Лютеръ въ Германия, Цвингли и Калвинъ въ Швейцария) дѣйствували подъ влиянието на раздражението противъ папитѣ и се увличали въ страсти; нѣ въ това сжщото врѣме били въодушовени и съ добри намерения—да се спаси вѣрата посрѣдъ развилото се невѣрие. Тий владѣли забѣлжителни дарования, съ добра лична воля и непреклонна сила на волята. За всичко това историята ги отнася въ числото на великитѣ дѣятели. Нѣ тий, въ първо, зели на себе си дѣло, не по силата, не само за частни хора, нѣ даже и за частни събори; второ, при своята забѣлжителна ученность въ границата на богословието, западнитѣ реформатори имали твърдѣ тъмни понятия за православната истинна църква, гдѣто тий можаха да видатъ образътъ на истинната апостолска църква. Отъ това и опититѣ на реформаторитѣ страдали съ противорѣчие единъ къмъ други и къмъ сами себе си съ явна непослѣдователность. Въ началото свободомислящи, при края тий прибѣгнували къмъ жестоки мѣрки на деспотизмъ, нѣ немогли вече да удържатъ народътъ въ тѣзи граници, каквито предполагали. За това тий успѣли да отвлѣчатъ значителна часть на западната църква отъ римскитѣ папи; нѣ не само че я невзвѣрнали къмъ православието, а още я отдалечили отъ него.